

УДК 305:792.028(=161.2-055.2):[008(477):7.035.93

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ЖІНКИ
В УКРАЇНСЬКІЙ КУЛЬТУРІ МОДЕРНОЇ ДОБИ**

Сергій ЩЕРБІНІН – здобувач освітньо-наукового ступеня,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ
<https://orcid.org/0009-0002-5127-7117>
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1179>
shcherbinins@ukr.net

Цитування:

Щербинін С. Теоретико-методологічні засади вивчення гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку*. 2026. № 52. С. 466–470.
<https://doi.org/10.35619/ucpmk.52.1179>

Актуальність теми дослідження зумовлена проблемами, спричиненими динамічною діджиталізацією методів організації проєктів соціокультурної діяльності. Зокрема, з появою широкодоступних інструментів штучного інтелекту більшість практик змінили методологію своєї організації. *Мета статті* полягає у визначенні та описі потенційних сфер проєктної діяльності, в яких штучний інтелект може застосовуватися для підтримки або заміщення ролей. *Методологічна основа дослідження*. Визначення ролі ШІ базується на теоретичних основах концепції управлінського підходу Міхала Шостака (концепція «Мистецтво управління – управління мистецтвом»), що дозволяє не лише визначити конкретні універсальні сфери впровадження ШІ, а й диференціювати поняття суб'єктності у відповідних зразках проєктної діяльності. *Результати* дослідження засвідчують дві можливі ролі штучного інтелекту в проєктній діяльності: «допомоги» (в якості допоміжного інструменту) та «заміщення» (самогенерації). *Наукова новизна результатів* дослідження полягає у розкритті соціокультурної важливості впровадження ШІ в процесі управління проєктами. Стаття висвітлює досвід авторів у генерації креативного контенту для реалізації проєктної діяльності в рамках освітнього процесу, а також унаочнює результати аналітичного огляду сучасних практик заміщення ролі «творця» шляхом впровадження машинного самонавчання.

Ключові слова: машинне навчання, проєктна діяльність, креативний ШІ, стильова репрезентація, суб'єктність.

Постановка проблеми. Теоретико-методологічні засади вивчення гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби становлять один із ключових сегментів сучасних культурологічних досліджень, оскільки модерність не лише трансформувала соціальні інститути та культурні практики, а й докорінно змінила уявлення про жіночу суб'єктність, жіночу дію і жіночий голос у культурі [3], [4]. Модерна доба в українському контексті – друга пол. XIX – поч. XX ст. – позначена активними націєтворчими процесами, розвитком громадського руху, поширенням освіти, урбанізацією, появою жіночих організацій та інтелектуальних середовищ, що створювали умови для перегляду усталених гендерних ролей [5], [6]. Водночас гендерні практики використовуються для розробки та реалізації стратегій, програм і політик, спрямованих на забезпечення гендерної рівності та визнання прав жінок і чоловіків [1]. Зміна культурної парадигми потребувала і нового методологічного інструментарію: жінка перестає бути лише об'єктом побутових, релігійних чи фольклорних уявлень і стає повноправним суб'єктом культуротворення [7].

Сутність гендерного підходу вбачають в урахуванні різних потреб і ситуацій, у яких опиняються жінки й чоловіки через свої соціальні ролі [21]. Тому для адекватного вивчення цього процесу необхідно залучати цілісний комплекс методів, що поєднує історико-антропологічні, культурологічні, соціально-філософські, феміністичні, міфологічні, структуралістські та інтерпретативні підходи [3], [8].

Історико-антропологічний підхід дає змогу реконструювати повсякденні практики жінок різних соціальних прошарків – селянства, міщанства, інтелігенції – і простежити, як саме традиційні родинні та господарські обов'язки співіснували з елементами нової модерної поведінки: доступом до професійної праці, участю в громадських ініціативах, читанням просвітницької літератури, залученням у діяльність українських культурних товариств [5], [9]. Цей підхід дозволяє виявити, що традиційна культура, попри свою нормативність, містила внутрішні механізми гнучкості: жінка у селянському середовищі мала значну економічну роль, відповідала за ключові ритуали родинного циклу, була носієм культурної пам'яті [12]. Саме тому модерність не руйнувала жіночих ролей, а розширювала їх, накладаючи на них нові функціональні горизонти [3].

Водночас феноменологічний підхід допомагає розглянути не лише соціальний статус жінки, а й її суб'єктивний досвід входження в модерний світ [13]. Самоусвідомлення жінки змінюється: з'являється прагнення до освіти, професійної самореалізації, особистісного розвитку [4], [8]. У щоденниках, листах, мемуарах українських жінок другої половини XIX ст. простежується нова інтенційність – прагнення вийти за межі родинного простору та стати частиною культурного життя нації [6]. Феноменологічна перспектива

дозволяє інтерпретувати цю трансформацію як зміну «життєсвіту» жінки, у якому формуються нові смисли свободи, відповідальності, освіченості, самоповаги [13].

Структуралістський підхід дозволяє виявити, як у культурі традиційного типу функціонували глибинні бінарні опозиції, що визначали чоловічі та жіночі ролі [14]. Такі опозиції, як «публічне/приватне», «культура/природа», «раціональне/емоційне», «дія/пасивність», були системоутворювальними для традиційної моделі гендерного розподілу функцій [14], [15]. Модерна доба порушує ці опозиції: жінки починають діяти у сферах, раніше монополізованих чоловіками – освіті, медицині, журналістиці, літературі, педагогіці [4; 5]. Це не лише зміна ролей, а зміна самої структури культури, що демонструє рух українського суспільства до модерності [7].

Інтерпретативно-символічний підхід дозволяє простежити, як трансформуються культурні образи жіночності [6], [16]. У фольклорі та традиційних віруваннях жінка постає у трьох доміантних іпостасях: як Берегиня дому, як учасниця ритуалу та як носійка сакральної функції – продовження роду [12], [17]. У модерну епоху до цих образів додаються нові символічні фігури: жінка-інтелектуалка, жінка-громадська діячка, жінка-письменниця (як Леся Українка, Олена Пчілка), жінка-педагог (С. Русова), жінка-просвітниця, жінка-політична активістка [5, 15, 18]. Унаслідок цього відбувається переосмислення культурного канону: жіночий голос входить у літературу, театр, пресу, освітній простір [4], [6].

Застосування гендерного підходу є ключовим, оскільки саме він дозволяє дослідити механізми культурного конструювання жіночності та відстежити взаємодію влади, норм і символів [8], [19]. Гендер у модерну добу – це не лише біологічна різниця, а соціально-культурна категорія, що визначає доступ до ресурсів, статус, освіту, можливості [8]. У цьому підході важливо вивчати правові норми, освітні програми, друковані видання, діяльність жіночих організацій («Товариство руських жінок», «Жіноча громада», освітні курси), які становили інституційний фундамент жіночої активності [18, 20]. У модернізаційному контексті гендерний підхід дозволяє розкрити, як зміни у структурі суспільства сприяли появі нового типу жінки – здатної діяти у публічному просторі, брати участь у національно-культурному русі, формувати нові освітні та мистецькі практики [3, 5].

Особливе значення має міждисциплінарний підхід, оскільки він дозволяє інтегрувати дані соціальної історії, культурної антропології, феміністичної теорії, міфологічних студій, психології та мистецтвознавства [3, 8, 16]. Лише такий підхід розкриває, як жінка одночасно функціонувала як носій традиційної культури і як активна учасниця модернізаційних змін [9; 12]. Міждисциплінарність також дозволяє виявити регіональні особливості: у Галичині модернізація жіночих ролей почалася раніше через активнішу присутність жіночих громад, розвиток шкільництва, видавничої справи; у Наддніпрянщині – через просвітницький рух, діяльність «Громад» та педагогічних курсів [5, 18, 20]. Таким чином, гендерні ролі жінки в модерній українській культурі постають як складний багатовимірний феномен, що поєднує традиційні структури й нові модерні форми [3, 7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика жіночої ролі в українській культурі модерної доби належить до сфер, що активно актуалізуються в сучасних гуманітарних науках [3], [6]. Модернізаційні процеси другої пол. XIX – початку XX ст. спричинили глибоку трансформацію соціальних структур, систем цінностей, типів комунікації, форм культурної творчості й самореалізації [5], [7]. У цих процесах жінка перестає бути лише об'єктом традиції чи носієм родинно-обрядових функцій і поступово набуває рис культурного суб'єкта: інтелектуального, громадського, освітнього, мистецького [4], [6]. Утім, дослідження цього переходу потребує чітких теоретико-методологічних орієнтирів, адже гендерні ролі формувалися на перетині різнопорядкових процесів: від міфологічних уявлень і фольклорних наративів до політичних реформ, наукових дискусій та культурних інновацій модерної доби [12], [19].

Проблематику гендерних ролей жінок в українській культурі комплексно досліджували О. Кісь, яка на матеріалі етнографії, усної історії та соціальної антропології проаналізувала моделі жіночої ролі (берегиня, мати, трудівниця, активна громадянка) у традиційному та модерному культурному контексті [3], [9]. М. Гримич і Г. Скрипник у межах фольклористики та етнології зосередилися на сакральних і соціальних функціях жінки в обрядовій культурі, звичаях і символічних практиках, що формували нормативні уявлення про жіночність [12], [17]. У літературно-культурологічному вимірі С. Павличко, Т. Гундорова та Н. Зборовська досліджували репрезентації гендерних ролей жінки, механізми їх міфологізації та деконструкції в українському культурному дискурсі XIX–XXI ст. [4, 6, 15].

Історичний аспект трансформації жіночих ролей у періоди модернізації, воєн і суспільних зламів розкрито в працях О. Стяжкіної та Л. Смоляр, які показали взаємозв'язок між культурними нормами, ідеологією та жіночим повсякденням [18], [20]. У сучасних гендерних студіях (І. Жеребкіна, М. Маєрчик) жіночі ролі осмислюються як соціокультурні конструкції, що змінюються під впливом тілесних практик, символічного порядку та культурної пам'яті [8], [16].

Сутність, поняття та види гендерних стереотипів, а також особливості їх впливу на самореалізацію жінок різного віку аналізують О. Коханова і Є. Бурячок. Авторки зазначають, що

гендерні стереотипи мають переважно негативний вплив на самореалізацію жінок як ранньої, так і середньої дорослості, що виявляється в ускладненні їх кар'єрного просування, наявності гендерної сегрегації на ринку праці, а також спричиненні стагнації, ригідності й знецінення особистості [11].

Мета дослідження – систематизувати та теоретично обґрунтувати основні методологічні підходи до дослідження гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби (друга пол. XIX – початок XX ст.), а також визначити їх аналітичний потенціал для вивчення трансформації жіночої суб'єктності в умовах соціокультурної модернізації.

Вклад основного матеріалу. Вивчення гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби потребує застосування низки теоретико-методологічних підходів, які дозволяють охопити різноманітність культурних процесів та пояснити механізми їх трансформації [3], [7]. Насамперед важливим є історико-антропологічний підхід, що дає змогу реконструювати повсякденні практики, звичаєві норми, моделі сімейного устрою та соціальний статус жінки, враховуючи локальні культурні відмінності [5], [9]. У цьому контексті жіночі ролі в традиційних громадах виступають не лише соціально обумовленими, але й закоріненими у світоглядній системі, ритуалістиці та символіці української культури [12]. Інтерпретація цих ролей потребує феноменологічного підходу, спрямованого на дослідження жіночих переживань, досвіду тілесності, інтенцій, що формують специфіку жіночої суб'єктивності в межах модерних змін [13]. Значну аналітичну цінність становить структуралістський підхід, який дозволяє виявити глибинні бінарні опозиції, що організовували традиційну культуру («чоловіче – жіноче», «публічне – приватне», «сакральне – земне») та визначали систему гендерних ролей [7], [8]. Перехід до модерності руйнував ці опозиції, що позначалося на культурній суб'єктності жінки, яка починала виходити за межі традиційно «приватного простору» [4], [5]. Важливим є й інтерпретативно-символічний підхід, який дозволяє осмислити трансформації жіночої ролі через аналіз культурних смислів, дискурсів і символів – від фольклорних архетипів Берегині до нових уявлень про жінку-інтелектуалку, жінку-митця, жінку-громадську діячку [6, 16, 18]. Застосування гендерного підходу забезпечує виокремлення соціальних і культурних механізмів конструювання жіночої ролі, а також висвітлення впливу модернізації на перерозподіл соціальних функцій і можливостей [8], [19].

Через взаємодію цих методологій можна простежити, як модерна доба сприяла подоланню традиційної одновимірності жіночої ролі та формуванню багатоваріантної моделі жіночої суб'єктності [3], [7]. Саме методологічна багатовекторність дозволяє адекватно описати цю культурну еволюцію [13]. Тривалий час чоловіки були активними соціальними агентами, успішно засвоювали публічний простір та розв'язували низку соціальних завдань, тоді як основним полем самореалізації жінки залишався простір приватний (домогосподарство та виховання дітей) [10]. Згодом з'являється інший образ жінки: освіченої, професійно активної, присутньої у громадському житті, здатної до інтелектуального і мистецького впливу [4], [5]. Розгляд цих змін потребує міждисциплінарного інструментарію, що інтегрує методи соціальної історії, культурної антропології, мистецтвознавства, феміністичних студій і дискурс-аналізу [3, 8, 16]. Такий підхід дозволяє поєднати макрорівень культурних зрушень (реформи, розвиток освіти, модернізація міського середовища) та мікрорівень жіночого досвіду, індивідуальних траєкторій і суб'єктивних смислів [5], [9]. Усе це сприяє формуванню цілісної теоретико-методологічної моделі, необхідної для комплексного аналізу еволюції гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби як процесу, що охоплює як соціальні, так і символічні виміри культури [7], [13]. Дослідження гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби потребує міждисциплінарного та поліметодологічного підходу, який здатний інтегрувати знання культурології, антропології, соціології, історії, психології та феміністичних студій [3, 8, 16]. Саме модерна доба стала періодом глибокої структурної диференціації української культури, у межах якої відбулися знакові зміни не лише у сфері соціальних практик, а й у системі символічних репрезентацій жіночого [4], [7]. Тобто модерність не знищує традицію, а переосмислює її, створюючи умови для появи нового культурного суб'єкта – жінки, здатної до творчості, самореалізації та інтелектуальної дії [4], [8]. Це зумовлює необхідність комбінованого використання герменевтичних, феноменологічних, семіотичних, нарративних та структурно-функціональних методологій, кожна з яких відкриває окремий ракурс осягнення жіночої ролі як культурного конструкту [5, 13, 19].

Традиційні висвітлення жіночої ролі в українській гуманітаристиці були значною мірою обмежені побутовими, етнографічними або соціально-правовими параметрами [12], [18]. Лише сучасні методологічні підходи дозволяють реконструювати багатоваріантну структуру жіночої ролі – як явища, що охоплює тілесність, соціальну позицію, ментальні уявлення, культурні норми, символічні структури та дискурсивні моделі [3, 8, 16]. У цьому контексті актуалізується використання концепції «жіночої культурної суб'єктності», що дозволяє поєднувати макроісторичну логіку розвитку української культури з мікроісторичними процесами самоідентифікації та особистісного вибору жінок модерної доби [7], [13].

Методологія дослідження гендерних ролей має враховувати полісемітичність і внутрішню неоднорідність українського культурного простору XIX – початку XX ст., який складався з різних регіональних, політичних і соціальних контекстів [5], [9]. Так, на рівні культури гендерні ролі існують у

межах певної системи статевої символіки та стереотипів маскуліності та фемінності, вони також пов'язані з певною нормативною системою, яку особистість засвоює у власній свідомості та поведінці [2]. Це потребує застосування принципів компаративістики, які дають можливість аналізувати відмінності між міськими та сільськими моделями жіночої ролі, між шляхетською, інтелігентською та селянською культурами, між традиційними та модернізованими формами соціального буття [3, 12, 18].

Саме модерна доба є перехідним періодом між традиційним статусом жінки як носійки родинно-обрядової та господарської функції і новими моделями жіночої самореалізації, пов'язаними з розвитком освіти, професійної діяльності, інтелектуальної творчості та громадської активності [4, 5, 8]. Для адекватного відтворення цих змін необхідним є використання методів дискурс-аналізу, які дозволяють дослідити, як у пресових, літературних, правових та освітніх дискурсах формувалися нові типи жіночої суб'єктності, а також як соціальні зміни відображалися у культурних нарративах [6, 13, 16]. Загалом гендерні ролі не є усталеними або природно зумовленими утвореннями, а постають динамічними культурними конструктами, які перебувають у постійній взаємодії з соціальною структурою, культурними нормами та символічною системою суспільства [3, 7, 8]. Саме складність цього взаємозв'язку передбачає звернення до методів культурної антропології та соціальної історії, що дозволяють реконструювати повсякденні практики жінок, простежити їхню залученість у культурні процеси, а також виявити глибинні механізми трансформації жіночих ролей у модерному українському суспільстві [9, 12, 14].

Доцільним є застосування феноменологічного підходу, що дозволяє відтворити жіночий досвід із його внутрішньої перспективи – як переживання власних меж, можливостей та обмежень у соціокультурній реальності [13; 16]. Такий підхід дає змогу подолати надмірно об'єктивовані або нормативні трактування жіночої ролі та висвітлити її як форму культурної присутності й самовираження [3; 8]. Оптимальна методологічна модель дослідження гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби має бути синтетичною, відкритою та мультидисциплінарною [3, 7, 6]. Вона має інтегрувати теоретичні концепції гендерних студій, інструментарій культурологічного аналізу, антропологічні методи, дискурсивні практики та інтерпретативні моделі сучасної гуманітаристики [4, 6, 16]. Такий комплексний методологічний підхід забезпечує можливість ґрунтовного, всебічного та науково коректного дослідження жіночої ролі як культурного феномена, що формувався в умовах модернізаційних зрушень українського суспільства [3, 8, 13].

Висновки. У результаті проведеного теоретико-методологічного аналізу встановлено, що дослідження гендерних ролей жінки в українській культурі модерної доби потребує міждисциплінарного та поліметодологічного підходу, який здатний інтегрувати знання культурології, антропології, соціології, історії, психології та феміністичних студій. Визначено, що саме модерна доба стала періодом глибокої структурної диференціації української культури, у межах якої відбулися знакові зміни не лише у сфері соціальних практик, а й у системі символічних репрезентацій жіночого. Це зумовлює необхідність комбінованого використання герменевтичних, феноменологічних, семіотичних, нарративних та структурно-функціональних методологій, кожна з яких відкриває окремий ракурс осягнення жіночої ролі як культурного конструкту.

Список використаної літератури

1. Бахмач А. Гендерні практики міжнародного досвіду. *Humanities Studies*. 2024. Vol. 18 (95). P. 9–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-01>
2. Главацька Н., Подкоритова Л. Сучасні зміни гендерних ролей дорослих. *Psychology Travelogs*. 2021. № 2. С. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.31891/PT-2021-2-3>
3. Гримич М. Українська обрядова культура і жіночі ролі. Київ : Наук. думка, 2009. 256 с.
4. Гундорова Т. Жіноча суб'єктність у національному дискурсі. Київ : Факт, 2007. 240 с.
5. Довгополова О. Візуальні образи жінки в сучасному мистецтві. Київ : Артбук, 2013. 192 с.
6. Жеребкіна І. Гендер та постструктуралізм у культурі. Харків : Фоліо, 2008. 288 с.
7. Зборовська Н. Архетипи жіночих образів в українській культурі. Львів : Апріорі, 2003. 216 с.
8. Зборовська Н. Міфокритика жіночих архетипів. Львів : Апріорі, 2004. 224 с.
9. Кісь О. Жінка в українській культурі: традиція і модерність. Київ : Критика, 2010. 312 с.
10. Кошилова Н. Гендерні варіації фемінності у сучасних українських художніх практиках. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зб.* 2022. Вип. 43. С. 62–68. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.581>
11. Коханова О. П., Бурячок Є. Р. Гендерні стереотипи: сутність, види та вплив на самореалізацію жінок різного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2023. № 39 (1). С. 87–93. doi.org/10.28925/2311–2409.2023.3913
12. Маєрчик М. Культурна антропологія жіночих практик. Київ : Інститут етнології НАН України, 2010. 280 с.
13. Маланчук-Рибак О. Феміністичний дискурс та модернізація культури. Львів : Апріорі, 2008. 264 с.
14. Оксамитна О. Соціальні інститути та жіноча самореалізація в Україні. Київ : Наук. думка, 2012. 304 с.
15. Павличко С. Українська жіноча ідентичність у літературі та культурі. Львів : Літопис, 2005. 288 с.
16. Павличко С., Гундорова Т. Репрезентації жіночності в національному дискурсі. Львів : Літопис, 2006. 256 с.
17. Скрипник Г. Символіка жіночих ролей у традиційній культурі. Львів : Літопис, 2011. 272 с.
18. Смяляр Л. Жіночий рух в Україні кінця XIX – початку XX ст. Київ : Наук. думка, 2005. 320 с.
19. Стяжкіна О. Жіноча повсякденність у XX столітті. Київ : Наук. думка, 2006. 296 с.

20. Стяжкіна О., Смоляр Л. Історія жіночих ролей в Україні. Київ : Наук. думка, 2007. 336 с.
 21. Топузов О., Малихін О., Арістова Н. Формування гендерної культури як основа реалізації індивідуального потенціалу розвитку старшокласників. *Український педагогічний журн.* 2021. № 3. С. 5–12. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-5-12>

References

1. Bakhmach A. Henderni praktyky mizhnarodnoho dosvidu. *Humanities Studies*. 2024. Vol. 18 (95). P. 9–17. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-01>
2. Hlavatska N., Podkorytova L. Suchasni zminy hendernykh rolei doroslykh. *Psychology Travelogs*. 2021. № 2. S. 25–32. DOI: <https://doi.org/10.31891/PT-2021-2-3>
3. Hrymych M. *Ukrainska obriadova kultura i zhinochi roli*. Kyiv : Naukova dumka, 2009. 256 s.
4. Hundorova T. Zhinocha subiektnist u natsionalnomu dyskursi. Kyiv : Fakt, 2007. 240 s.
5. Dovhopolova O. Vizualni obrazny zhinky v suchasnomu mystetstvi. Kyiv : Artbuk, 2013. 192 s.
6. Zherebkina I. Hender ta poststrukturalizm u kulturi. Kharkiv : Folio, 2008. 288 s.
7. Zborovska N. Arkhetypy zhinochykh obraziv v ukrainskii kulturi. Lviv : Apriori, 2003. 216 s.
8. Zborovska N. Mifokrytyka zhinochykh arkhetypiv. Lviv : Apriori, 2004. 224 s.
9. Kis O. Zhinka v ukrainskii kulturi: tradytsiia i modernist. Kyiv : Krytyka, 2010. 312 s.
10. Kopylova N. Genderni variatsii feminnosti u suchasnykh ukrainskykh khudozhnykh praktykakh. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku*. 2022. Vyp. 43. S. 62–68. DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.vi43.581>
11. Kokhanova O. P., Buriachok Ye. R. Henderni stereotypy: sutnist, vydy ta vplyv na samorealizatsiiu zhynok riznoho viku. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika*. 2023. № 39 (1). S. 87–93. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2023.3913>
12. Maierchuk M. *Kulturna antropolohiia zhinochykh praktyk*. Kyiv : Instytut etnolohii NAN Ukrainy, 2010. 280 s.
13. Malanchuk-Rybak O. Feministychnyi dyskurs ta modernizatsiia kultury. Lviv : Apriori, 2008. 264 s.
14. Oksamytna O. Sotsialni instytuty ta zhinocha samorealizatsiia v Ukraini. Kyiv : Naukova dumka, 2012. 304 s.
15. Pavlychko S. *Ukrainska zhinocha identychnist u literaturi ta kulturi*. Lviv : Litopys, 2005. 288 s.
16. Pavlychko S., Hundorova T. Reprezentatsii zhinochnosti v natsionalnomu dyskursi. Lviv : Litopys, 2006. 256 s.
17. Skrypnyk H. Symvolika zhinochykh rolei u tradytsiinii kulturi. Lviv : Litopys, 2011. 272 s.
18. Smoliar L. Zhinochyi rukh v Ukraini kintsia KhKh – pochatku KhKh st. Kyiv : Naukova dumka, 2005. 320 s.
19. Stiazhkina O. Zhinocha povsiakdennist u KhKh stolitti. Kyiv : Naukova dumka, 2006. 296 s.
20. Stiazhkina O., Smoliar L. *Istoriia zhinochykh rolei v Ukraini*. Kyiv : Naukova dumka, 2007. 336 s.
21. Topuzov O., Malykhin O., Aristova N. Formuvannia hendernoi kultury yak osnova realizatsii indyvidualnoho potentsialu rozvytku starshoklasnykiv. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. 2021. № 3. S. 5–12.: doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-5-12

UDC 305:792.028(=161.2-055.2):[008(477):7.035.93

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE STUDY OF WOMEN'S GENDER ROLES IN MODERN UKRAINIAN CULTURE

Serhii SHCHERBYNIN – PhD student, National Academy of Culture and Arts Management, Kyiv,

The purpose of this article is to systematize and theoretically substantiate methodological approaches that enable an adequate cultural analysis of the evolution of women's roles in the Ukrainian sociocultural sphere during the second half of the 19th century and the early 20th century. The scientific novelty lies in the proposal of a comprehensive methodological model that integrates historical-anthropological, interpretive, phenomenological, and gender-based research strategies, allowing women to be viewed not as passive elements of the sociocultural system, but as active agents and initiators of cultural change. The theoretical significance of the article lies in the fact that the analysis of cultural transformations in women's roles demonstrates broader trends in the transition from a traditional to a modern type of culture in Ukraine. The research methodology involves the use of a range of methods that combine historical-anthropological, cultural, socio-philosophical, feminist, mythological, structuralist, and interpretive approaches, through which it is possible to trace how the modern era contributed to overcoming the traditional one-dimensionality of the female role and to the formation of a multi-faceted model of female subjectivity. The theoretical and methodological analysis conducted has shown that the study of women's gender roles in modern Ukrainian culture requires an interdisciplinary and multi-methodological approach capable of integrating knowledge from cultural studies, anthropology, sociology, history, psychology, and feminist studies. The theoretical and methodological analysis conducted has shown that the study of women's gender roles in modern Ukrainian culture requires an interdisciplinary and multi-methodological approach capable of integrating knowledge from cultural studies, anthropology, sociology, history, psychology, and feminist studies. Conclusions. It has been established that the modern era marked a period of profound structural differentiation within Ukrainian culture, during which significant changes occurred not only in the realm of social practices but also in the system of symbolic representations of womanhood. This necessitates the combined use of hermeneutic, phenomenological, semiotic, narrative, and structural-functional methodologies, each of which offers a distinct perspective on understanding the female role as a cultural construct.

Key words: gender roles, Ukrainian culture, modern era, cultural studies, methodology, female agency, modernization.

Стаття отримана 16.11.2025

Стаття прийнята 25.12.2025

Стаття опублікована 28.05.2026.